

TJONGERIAANNEDERZETTING TE REKEM (LIMBURG) : EERSTE OPGRAVINGSCAMPAGNE.

R. LAUWERS.

De ontdekking van enkele concentraties van lithisch materiaal op het opgravingsterrein van de Nationale Dienst voor Opgravingen, die te Rekem een uitgestrekte Romeinse nederzetting onderzoekt (1), vormde voor het Laboratorium voor Prehistorie, K.U.L. de aanleiding tot een uitgebreide terreinprospektie. Bij de eerste campagne van 1 augustus tot 31 oktober 1984 werd een uitgestrekt nederzettingscomplex van de Tjongeriaankultuur ontdekt. De bewoningsplaats ligt op een tardiglaciale duinformatie, gesitueerd in de Maasvallei op de grens van de alluviale vlakke met het Terras van Mechelen a/d Maas. De oppervlakte van het terrein onderzocht in 1984 bedraagt meer dan 6.000 m². Daarbinnen werden voorlopig acht ruimtelijk duidelijk gescheiden concentraties van lithisch materiaal vastgesteld; de totaliteit van de nederzetting strekt zich verder uit buiten de percelen die tijdens deze eerste campagne konden onderzocht worden.

De archeologische structuren zijn schijnbaar gegroepeerd in twee bewoningszones, ongeveer 60 m van elkaar verwijderd. Slechts één sektor werd tijdens deze eerste campagne intensief onderzocht en omvat een zestal afzonderlijke concentraties van lithisch materiaal. Binnen deze sektor B (fig. 1) bewijzen de talrijke refits - het eigenlijke onderzoek terzake dient nog van start te gaan - dat verscheidene concentraties sporen zijn van éénzelfde fase in de bewoning en een duidelijk kronologisch en functioneel verband nawijzen. Anderzijds duiden de omvang en de samenstelling van de materiële resten, die sterk verschillen van de ene concentratie tot de andere, op een verschillende ruimtelijke organisatie binnen de onderscheiden archeologische structuren. Zo lijken de structuren Rekem 1 en 7 beiden op evacuatiezones voor lithisch materiaal, waar op een

(1) G. De Boe, De Romeinse villa te Nèerharen-Rekem, *Archaeologia Belgica*, 253, p. 56-60.

vrij beperkte oppervlakte van ca. 4 m^2 een zeer groot aantal artefakten geconcentreerd zijn. Over het algemeen treffen we tussen dit lithisch materiaal zeer weinig werktuigen aan in vergelijking met de andere structuren te Rekem, of we vinden er - zoals dit te Rekem 1 het geval is - een vrij groot aantal spitsen (voornamelijk tjongerspitsen) die overwegend gebroken of zelfs voor bijna 50 % verbrand zijn. Van een volledig andere aard zijn bijvoorbeeld de concentraties Rekem 5 en 6, waar het lithisch materiaal over een veel groter ruimtelijk areaal verspreid is. Binnen deze ruimte tekenen zich duidelijke accumulatiezones af van bepaalde afvalprodukten of van werktuigtypes. Het meest specifieke element in de ruimtelijke opbouw van deze concentraties zijn de structuren bestaande uit zandsteenblokken. Deze zandstenen, welke in de onmiddellijke omgeving m.n. in de Maasbedding voorradig zijn, zijn groot en plat en komen soms gegroepeerd voor op een klein oppervlak. Het merendeel is sterk verbrand (rubificatie en talrijke vuursplinters), zelden echter zijn echte haardstructuren, opgebouwd uit deze zandstenen, aangetroffen. Overigens werden er voorlopig geen echte concentraties van houtskool aangetroffen. Een andere enigmatische structuur is de dichte opeenstapeling op een oppervlak van minder dan 1 m^2 van onverbrande kwartsietblokken welke duidelijk door de mens uit het Maasgrint gesorteerd werden. Vermits deze kwartsieten voorkomen op een niveau dat ca. 25 à 30 cm lager ligt dan de overige zandsteenstructuren, kan gedacht worden aan een mogelijke opvulling aan de basis van een kuil. Zowel op de concentratie Rekem 5 als Rekem 6 treffen we een gelijkaardige structuur aan. Voor het overige bevinden zich tussen deze zandstenen ook kloppers, een Brusseliaanzandsteen met een centrale polijstgroef en ingekraste versiering op één van de boorden (fig. 3, 10) naast ook enkele wrijfstenen voor rode oker. Hematiet komt op deze concentraties in grote hoeveelheden voor, hoofdzakelijk in de vorm van gepolijste okerstiften (fig. 3, 9).

De hoeveelheid lithisch materiaal verschilt zeer sterk tussen de structuren onderling. Uiteraard is de vuursteen van lokale oorsprong waarbij zowel silex uit het Krijt als silex afkomstig uit de rivierbedding werd verwerkt. De debitage die in hoofdzaak gericht is op de productie van klingen - echte mikroklingen zijn eerder schaars - vertoont duidelijke reminiscenties naar jongpaleolithische technologieën, zoals blijkt uit sommige kernvoorbereidingen (fig. 4) en uit enkele uitzonderlijke hielen "à éperon". De geretoucheerde werktuigen zijn op alle on-

derscheiden structuren als karakteristiek te beschouwen voor het Tjongerian; wel variëren de aantallen van respectievelijke werktuigtypes zeer sterk tussen de concentraties onderling, wat in de kontekst van de nederzetting te Rekem duidelijk vanuit funktioneel standpunt dient verklaard te worden. Naast de talrijke schrabbers, waarvan de meeste van vrij kleine afmetingen zijn, zijn stekers zeer belangrijk : grotendeels tweeslagstekers en stekers op afknotting waarvan een aantal als atypische Lacansteker kan beschouwd worden. Het aandeel van boren of becs is eerder gering en tussen de geretoucheerde klingen komen een vrij groot aantal klingen met zeer schuine afknotting voor. Naast een gedeelte typische Tjongerspitsen is er een aantal spitsen met afgestompte boord en sporadisch een Creswellspits. Belangrijker in aantal zijn de vrij grote mikroklingen met afgestompte boord.

De bewaringstoestand van de archeologische resten is uitzonderlijk zoals moge blijken uit de unieke vondst van een tjongerspits waarvan de basis met hars bedekt is. Het vuurstenen materiaal zelf draagt praktisch geen sporen van fysische of chemische verwerking wat een belangrijke stimulans betekent voor het gebruikssporenonderzoek. Parallel met een ruimtelijke analyse van de archeologische sporen zal dit onderzoek zich richten naar de rekonstruktie van de aard en de organisatie van activiteiten binnen deze complexe nederzetting. Met de grootschaligheid van het terreinonderzoek te Rekem is één van de basisvoorwaarden voor dergelijke onderzoeksmethode vervuld, nl. dat alle archeologische structuren die onderdeel zijn van éénzelfde nederzetting integraal worden blootgelegd.

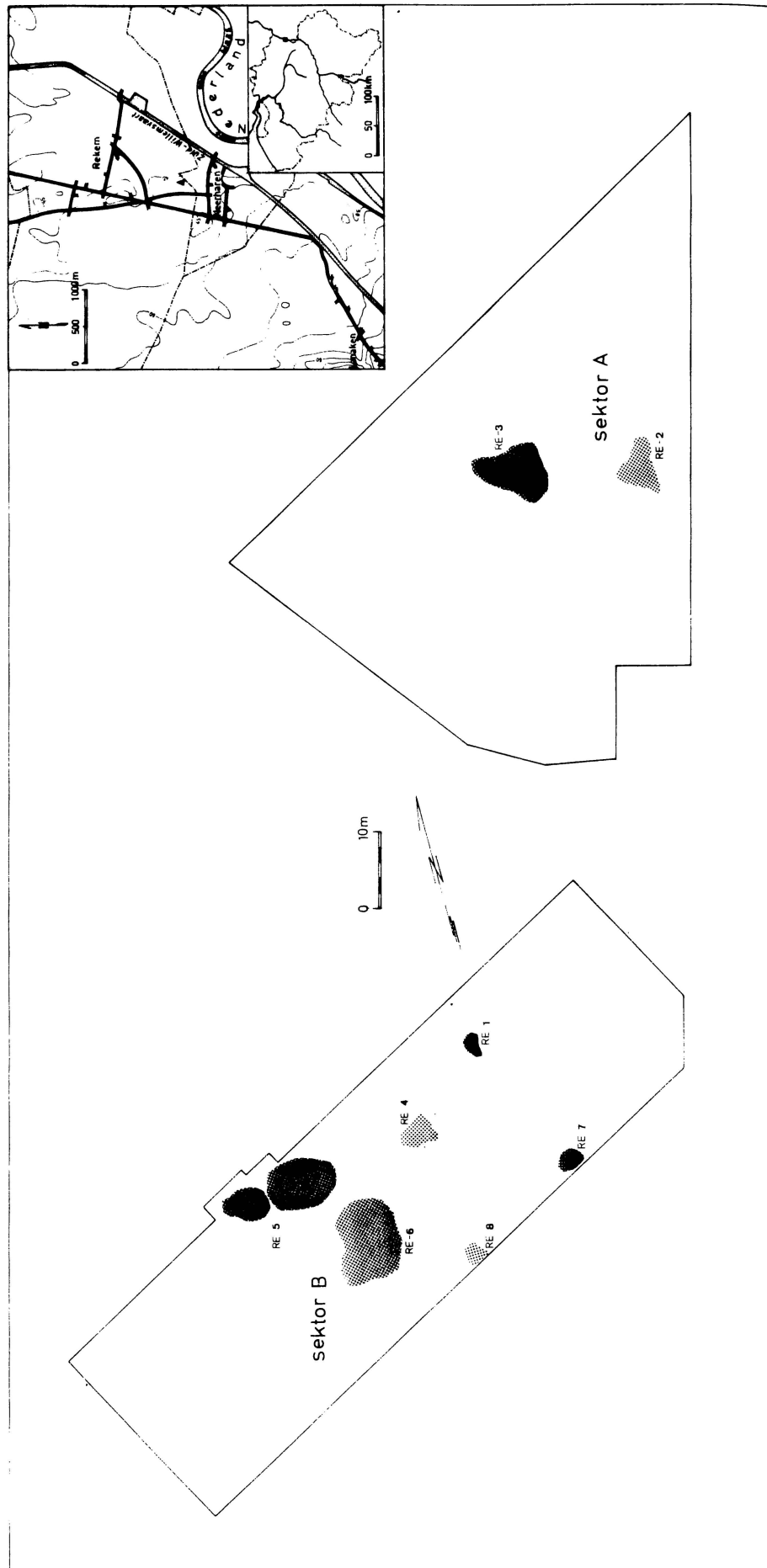

Fig. 1 : Eerste opgravingscampagne te Rekem : algemeen plan van de sleuven.

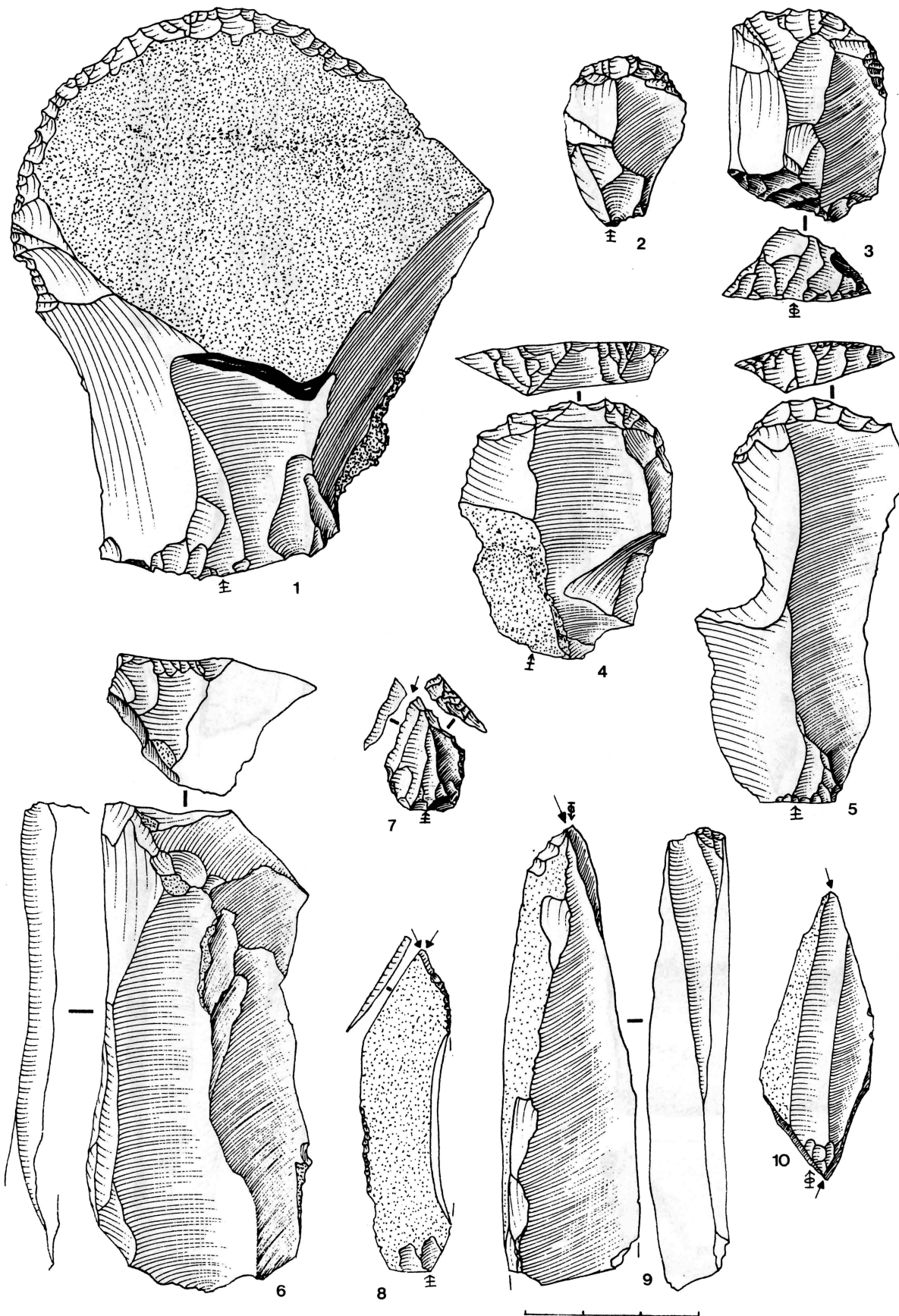

Fig. 2 : Rekem, lithische industrie : 1-5 : eindschrabbers; 6-10 : stekers.

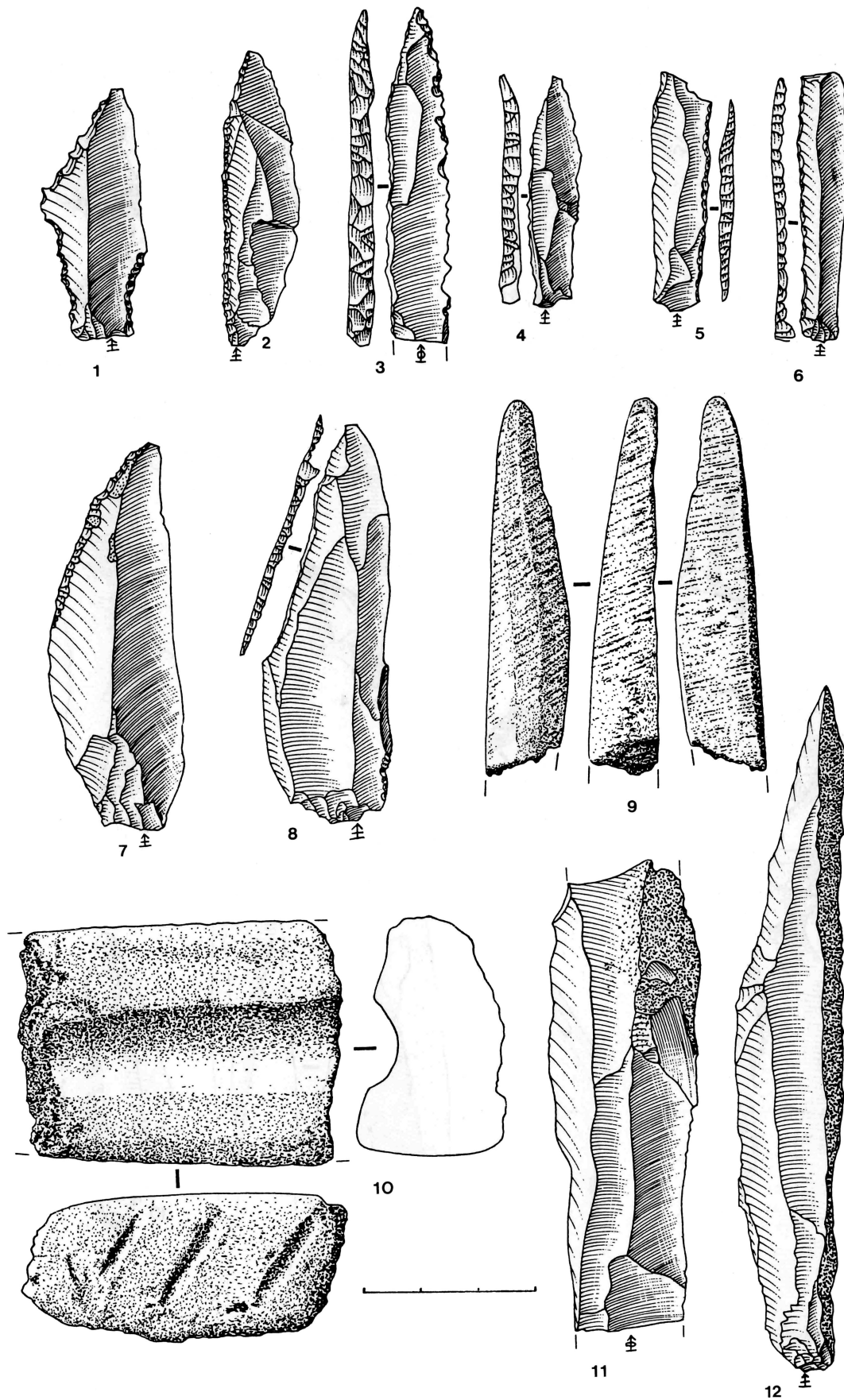

Fig. 3 : Rekem, lithische industrie : 1 : Creswellspits; 2-4 : Tjongeriaanspitsen; 5-6 : mikroklingen afgestompte boord; 7-8 : klingen met schuine afknotting; 9 : okerstift; 10 : versierde polijststeen; 11-12 : klingen.

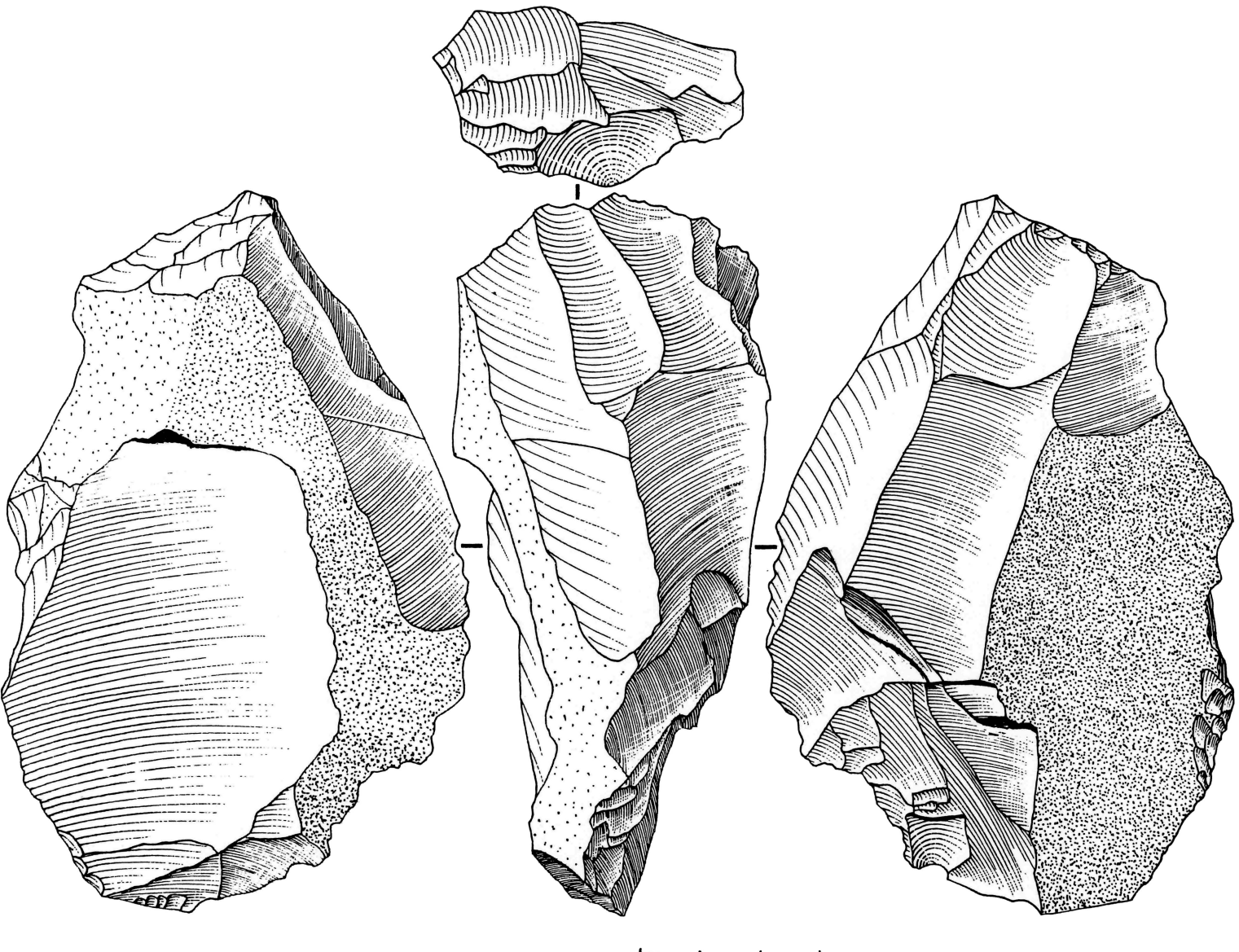

Fig. 4 : Rekem, lithische industrie : kern voor klingen.